

переглянути, додати до моєї професійної компетентності для того, щоб створити умови для взаємодії з учнями на принципах співробітництва [1, с.111].

Наукова організація праці вчителя – організатора проектної діяльності учнів		
Система підготовки до управління проектною діяльністю учнів	Техніка особистої праці	Умови праці

Рис.2. Основні компоненти НОП вчителя – організатора проектної діяльності учнів

Визначення засобів управління проектною діяльністю учнів та компонентів праці вчителя не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого вивчення потребують такі питання: можливості створення педагогічного середовища для виконання творчих проектів на принципах НОП, шляхи створення умов праці вчителя – організатора проектного навчання, особливості техніки особистої праці вчителя стосовно підготовки до управління творчим проектом.

Література:

1. Пахомова Н.Ю. Освоение учителем технологии проектного обучения // Школьные технологии. – 2006. – №8. – С.109-114
2. Раченко И.П. НОТ учителя. – М.: Просвещение, 1982. – 208с.

УДК 373. 5: 379.8 (477)

**С.О. Рабійчук
м. Хмельницький, Україна**

ШКОЛА - ЕФЕКТИВНИЙ ОРГАНІЗАТОР ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Важливе місце в підвищенні ефективності організації дозвіллевої діяльності сучасних старшокласників займає школа. З моменту виникнення вона була установою з передавання, в першу чергу, багатства духовних цінностей. Виховання й навчання - дві найважливіші взаємозалежні функції сучасної школи, які формують позитивні якості, характер дитини, сприяють розвитку її здібностей.

Позакласна робота в школі, що полягає в проведенні різноманітних виховно-освітніх занять у вільний від уроків час, значно розширює можливості вчительського колективу у вивченні індивідуальних особливостей учнів, надає більшу рухливість і гнучкість усій системі шкільного навчання й виховання, створює сприятливі умови для нагромадження досвіду спільної діяльності, спілкування, дає простір для прояву самостійності й творчості.

Про важливість вільного часу й активного відпочинку для учнів у школі писав у своїй книзі «Павлышская средняя школа» В. Сухомлинський. Він зокрема, відзначав, що «у відпочинку вихованець повинен бачити один із засобів не тільки зміцнення здоров'я й фізичних сил, але й розвитку сил духовних» [3, с.170].

Відпочинок - це розумне чергування різноманітних видів діяльності в праці, у задоволенні естетичних запитів, у творчості, у насолоді красою природи. «По-справжньому людина може дорожити вільним часом і насолоджуватися відпочинком лише тоді, коли він знає смак праці, коли праця для нього життєва потреба. При такому погляді на працю вихованці прагнуть до діяльного відпочинку – читають художню літературу, займаються

працею на свіжому повітрі». «Години відпочинку - складний період у духовному житті, коли людина користується цінностями культури, створеними іншими людьми» [3, с.170-172].

Майстерність виховання, вважає В. Сухомлинський, в тім, щоб час, вільний від навчання й фізичної праці, був наповнений живою, хвилюючою думкою, глибокими моральними, інтелектуальними і естетичними почуттями. «Чим багатше духовні інтереси в години відпочинку, тим більше залучає дитину навчання, розумова праця на уроках, тим більше він відчуває красу в добутках мистецтва» [3, с.172].

Отже, чим різноманітніші форми й методи організації дозвілля у школі, як центрі, чим глибше розуміння важливості вільного часу і його доцільній організації в житті старшокласника з боку дорослих, чим послідовніше проведена в школі виховна робота, тим краще середовище для розвитку ініціативи, активності молоді. «У кожній дитині дремають задатки якихось здібностей. Ці задатки як порох: щоб їх запалити, необхідна іскра. Такою іскрою є натхнення, захоплення майстерністю свого товариша або ровесника. Різноманітні види праці, що оточують дитину з перших днів його приходу в школу це образно говорячи, магніти різної сили, які притягають чуйну стрілку компаса, що вказує дитині його шлях» [3, с. 348-352].

Ідеї взаємодії школи й різноманітних позашкільних установ у процесі виховання підростаючого покоління в сучасних умовах висловлювали: А. Андрейко, М. Коваль, Н. Крилова, М. Щетинін та інші.

Про важливість педагогічно доцільного й продуманого процесу організації вільного часу учнів, що носить самостійний, самодіяльний характер говорили класики вітчизняної педагогіки: А. Макаренко, М. Пистрак, В. Терський, С. Шацький та інші. І сьогодні висловлені ними ідеї про самоврядування учнів, про визнання їхніх прав дорослими, спілкування з дітьми на демократичній основі з урахуванням індивідуальних інтересів, залучення старшокласників до конкретних видів соціально - практичної діяльності не втратили своєї актуальності й значимості.

Самоорганізація дозвіллевої діяльності сприяє свідомому вибору майбутньої професії, розумному відбору життєвих позицій, появі самостійних творчих ідей у молодих людей, чекає від них певних умінь і знань, навичок спілкування. Самоврядування, що розуміється в змісті широкої самодіяльності учнів у межах організованого шкільного життя, має будуватися, на думку М. Пистрака і його колег, на наступних положеннях:

по-перше, самоорганізація учнів може виникати й повинна створюватися навколо певної справи, близької до інтересів учнів;

по-друге, учитель завжди направляє роботу із самоорганізації, він повинен вчасно подати допомогу і пораду, тактовно керувати учнями;

по-третє, важливо залучати учнів в активну роботу організації школи, самоорганізація учнів повинна безпосередньо служити зближенню школи з іншими дитячими установами.

Таким чином, школа, як державна установа, протягом всієї історії здійснюючи виховання підростаючого покоління, забезпечувала систематичний і цілеспрямований розвиток дитини через організацію позаурочної роботи й координацію зусиль дозвіллевих установ і громадських організацій. Тим самим вона сприяла позитивним змінам у навколишньому її середовищі й забезпечувала умови для розвитку особистості дитини. Школа тривалий час протягом існування радянської держави поєднувала у своїх стінах різні дитячі об'єднання: навчальні, колективи піонерської і комсомольської організацій, тимчасові групи по інтересах. Існуючі види позаурочної діяльності, що ототожнювалися з дозвіллям, такий як суспільно-політичний, трудовий, пізнавальний, художньо - естетичний, спортивний, організаторський, військово-патріотичний, інтернаціональний та інші, диктували перелік можливих заходів, які, у свою чергу, визначали, якими вони будуть за формою, по своєму змісту й відношенню учасників.

Як справедливо відзначає Б. Вульф: «у середині 80-х рр. загострилось протиріччя між об'єктивними можливостями шкільного комсомолу як одного з факторів виховання особистості старшокласника і не відповідає ні суспільним потребам, ні інтересам учнів фактичною реалізацією цих можливостей в масовій практиці. Бюрократизм, формалізм у

роботі привели до зниження авторитету організації в педагогічному й учнівському колективах» [1, с. 3-4].

Школа, як і раніше розглядається основним соціальним інститутом вирішальне завдання якого – виховання дітей, що включає у себе різноманітні тимчасові дитячі об'єднання й реалізує їх діяльність. Незважаючи на зміну соціальної ситуації в країні, не завжди сприятливе формуюче середовище, у якому відбувається становлення особистості, сьогодні саме школа, педагоги можуть виховати повноціного суб'єкта життя, здатного на свідомий вибір, на розумний відбір життєвих позицій, на самостійне вироблення ідей.

У сучасній педагогічній науці ведеться активний пошук оптимальних моделей включення молоді в перетворюючу діяльність, що надасть їм умови для розвитку, соціального самовизначення, розширить життєвий досвід старшокласників. У цьому зв'язку багатьма педагогами-практиками розглядаються можливості розширення змісту діяльності школи, її об'єднання, інтеграцію з дозвіллевими установами по вихованню підростаючого покоління, підкреслюється важливість доцільної педагогічної організації вільного часу школярів.

В. Караковський, Л. Новикова, Н. Селіванова, розглядаючи процес становлення й розвитку виховної системи школи, підкреслюють, що «в основі діяльності педагогів, дітей і їхніх батьків повинна лежати сукупність ідей, що визначають майбутнє школи, споруджуваної в ній гуманістичної виховної системи», що необхідно облік своєрідності навколишнього середовища [2, с.9].

Школа - середовище замкнуте, з встановленими зв'язками й відносинами. Організоване повноцінне дозвілля забезпечує учнів наступними альтернативними проєкціями:

- дозвіллевий час - час духовного спілкування шкільної молоді, тому що надає їй вільний вибір суспільно значимих ролей і положень, дозволяє займатися діяльністю, що розвиває необмежені можливості учнів, їхні таланти в найбільш доцільному застосуванні;

- дозвілля для школярів - сфера, у якій особливо яскраво й повнокровно розкриваються їхні природні потреби у волі й незалежності, активній діяльності й самовираженні;

- дозвілля - особлива соціальна сфера, де школярі задовольняють особистісні потреби, самооцінку власного «Я»;

- дозвілля - це зона активного спілкування, що задовольняє особистісні інтереси, потреби в контактах;

- школярі в сфері дозвілля більше відкриті для впливу й усіляких суспільних інститутів і організацій, створених суспільством. Це тим більше важливо тому, що значна частина молодіжного дозвілля безконтрольна.

Шкільному віковому періоду властиві такі соціально-психологічні риси як зростання самосвідомості, пошуки нових цінностей, романтичність сприйняття світу, творча ініціатива. Суверенний світ дозвілля забезпечує учнів діяльністю, в якій ці риси знаходять можливість активного застосування.

Підводячи підсумки, виокремимо основні вимоги щодо оптимальної організації дозвіллевої діяльності:

- учні повинні добре розуміти зміст, значення дозвіллевої діяльності, її правила, ролі, структуру, це буде сприяти самоактуалізації та самореалізації;

- дозвілля має містити внутрішні джерела саморозвитку як на фоні системи в цілому, так і на рівні всіх своїх елементів;

- дозвілля має містити прогресивні напрямки розвитку як розширення своїх можливостей, вільного вибору діяльності, безперервного відновлення змісту;

- дозвілля повинно виключати яку б не було можливість ризику, що загрожує життю й здоров'ю учнів, однак містити «межі труднощів»;

- дозвілля повинно виключати критичний азарт, усе, що принижує гідність його суб'єктів (принизливі правила й умови, образливі оцінки й т.д.);

– мати наявність обґрунтованої педагогічної підтримки учнів у просторі вільного часу, як умови їхнього індивідуального розвитку.

Таким чином, визнаємо, що школа відіграє важливу роль у вихованні підростаючого покоління, є центром організації педагогічно доцільної дозвілєвої діяльності учнів, може бути координатором виховного процесу в мікросоціумі. Включення старшокласника в сферу організації вільного часу відбувається в умовах добровільного й усвідомленого визначення їм своєї ролі й позиції в навколишньому світі, широкого вибору занять по інтересах, що надає можливості для його самореалізації і самоствердження. Уважне вивчення й облік потреби дітей, орієнтація на їхню індивідуальну своєрідність, забезпечення систематичної взаємодії з позашкільними установами, культурно - просвітницьким середовищем стають визначальними факторами позаурочної діяльності, що здійснює виховання. Можливості перебування школяра в різноманітних об'єднаннях (клас, клуби по інтересах, групи спілкування, тимчасові колективи, органи самоврядування й інші) дозволяють збагатити його особистий досвід, одержати інформацію про ті обставини, з якими він має зіштовхнутися в дорослому житті, краще адаптуватися в сучасних соціальних умовах.

Література:

1. Вульфів Б.З. Школьная комсомольская организация в системе воспитания личности старшеклассника. Автореф. дисс. докт. пед. наук.— М., 1989.— 32 с.
2. Затуливетер Л.А. Организованный досуг как фактор воспитания и развития учащихся: Автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.05. – Липецк, 1998. – 19 с.
3. Караковский В.А., Новикова Л.И., Селиванова Н.Л. Воспитание Воспитание ... Воспитание! Теория и практика школьных воспитательных систем.— М.: Новая школа, 1996.— 160 с.
4. Комарова А.И. Эстетическая культура личности. – К.: Вища школа, 1988. – 152 с.
5. Культура досуга / Под ред. В.М.Пича, И.В.Бестужева-Лада и др. – К.: КДУ, 1990. – 240 с.
6. Сухомлинский В.А. Павлышская средняя школа: Обобщение опыта учебно-воспитательной работы в сельской средней школе.— М.: Просвещение, 1979.— 160 с.

У статті викладені деякі аспекти які доводять, що школа є ефективним організатором дозвілєвої діяльності старшокласників в сучасних умовах.